

Pavel Sulík
Platónovo pojetí svobody a svobodného jednání
(bakalářská práce)

Posudek vedoucího práce

Předkládaná práce se pokouší na základě dialogů *Ústava*, *Gorgias*, *Faidón* a *Faidros* zrekonstruovat základní rysy Platónova pojetí svobody. V první části práce se Pavel Sulík věnuje vybraným pasážím jmenovaných dialogů a snaží se na jejich základě postupně rozvíjet základní rysy Platónova pojetí svobody. Druhá část práce pak má nabídnout systematictější pohled na tuto problematiku a „jednotný výklad svobody a svobodného jednání“. Není pochyb, že si Pavel Sulík vytyčil obtížný a riskantní úkol. Splnit se mu jej zdařilo pouze částečně.

Předností první části práce je relativně jasná a do značné míry i přesvědčivá myšlenková linie, kterou autor sleduje. Za pomoci vybraných pasáží *Ústavy* se mu daří ukázat, že problém svobody musí být (tak jako i mnohé další centrální problémy Platónovy filosofie) uchopen na základě rozlišení mezi zdánlivou a skutečnou svobodou, přičemž skutečná svoboda je založena na nadvládě rozumu a poznání ve vnitřně strukturované duši. Dialog *Gorgias* pak autorovi umožňuje tyto motivy dále rozvést, především však ukázat, že otázka svobody nesouvisí pouze s otázkou poznání, ale také s rozlišením mezi zdánlivou a skutečnou „mocí“ a s problematikou sebevlády a uměřenosti. Další dva dialogy pak Pavel Sulík využívá k tomu, aby tento základní náčrt vypracovaný za pomoci *Ústavy* a *Gorgii* dále prohloubil. Na základě textu *Faidón* ukazuje, že Platónovo pojetí svobody je zapotřebí chápat na pozadí očisty duše od zaslepenosti částečnou tělesnou perspektivou, přičemž tato očista má podobu hypotetické metody. Dialog *Faidros* pak podle Pavla Sulíka přináší motiv samopohybu jako vlastního základu svobody, zároveň pak zdůrazňuje význam vzájemnosti duší a péče o to, co je neoduševnělé.

Slabiny první části do značné míry souvisí s jejími přednostmi. Výběr pasáží a kladení interpretačních důrazů je nepochybně v tomto typu práce vždy silně selektivní. Problematictější však je, že Pavel Sulík se snad až příliš snadno spokojí s jím navrhovanou interpretací či dokonce s parafrází vybraných pasáží a nevěnuje se jejím problematickým momentům či alternativním možnostem výkladu. Tomu odpovídá i dosti nevyvážená práce se sekundární literaturou (viz nepoměr mezi odkazy na sekundární literaturu v kapitolách věnovaných *Ústavě* a *Gorgiovi* na straně jedné, *Faidónovi* a *Faidrovi* na straně druhé), obecněji pak s jinak zaměřenými interpretacemi Platónova textu. Výsledkem je zajímavý rozvrh, kterému však chybí větší hloubka a argumentační přesvědčivost.

Za výrazně problematictější však považuji druhou část předkládané práce. Tato část by podle autora měla přinést „jednotný výklad svobody a svobodného jednání“, či dokonce „kritické zhodnocení Platónova pojmu svobody“ (str. 31), případně „podrobnou analýzy pojmu svobody a všech jejích důležitých aspektů, předpokladů a podmínek“. Ve skutečnosti však má spíše podobu nepřiliš jasně uspořádaných poznámek a úvah.

Dovolím si v této souvislosti položit alespoň dvě otázky, na něž by se autor měl pokusit odpovědět. Za prvé: Čím se podle autora přesně liší „svoboda duševní“ a „svoboda politická“, zvláště když „duševní svoboda“ není podle něj „čistě soukromou záležitostí“, ale „spočívá v jistém společenství duší“ (str. 33)?

Za druhé: Nabízí skutečně podkapitola „Definice svobody“ nějakou uspokojivou definici? Je případně uspokojivou definicí svobody (tváří v tvář všem ostatním motivům, které autor rozvíjí) tvrzení, že svoboda je „stav duše, kde má duše či rozum tělo pod kontrolou“ (str. 34)? Co se touto „kontrolou“ míní? Můžeme takto záměně mluvit o duši a rozumu?

Závěrečná kapitola „Vybrané problémy“ měla být podle autora věnována „vybraným problémům, které se mohou v rámci Platónova pojmu svobody vyskytnout“ (str. 5). Pokud této kapitole dobře rozumím, týká se však výlučně problému determinismu. Ani tento problém se však autorovi nepodařilo jasně dostatečně hluboko uchopit. Zaměřuje se totiž výlučně na „determinovanost nesvobodného člověka“ (se zdůrazněním samopohybu jako stále přítomné možnosti, jak z této determinovanosti vybřednout) a zůstává do značné míry na povrchu problému. Nepřináší totiž například autorem oprávněně zmiňovaný kosmologický rozměr Platónovy psychologie (a tím i svobody) s sebou také jakýsi „determinismus“, byť jiného druhu? Nejsou nakonec duše tím, že v rámci Platónovy kosmologické koncepce musí plnit určitou úlohu (totiž „oživovat“ a uspořádávat svět), podrobeny jakémusi (v jistém smyslu zřejmě daleko silnějšímu) „determinismu“, proti němuž nic nezmůže ani samopohyb duše a který vyžaduje, aby se alespoň některé duše dostávaly přinejmenším dočasně do područí výše zmíněného „determinismu nesvobodného člověka“?

Jakkoli tedy první část práce načrtla zajímavé momenty, druhá část, která by je měla zúročit, žádný „jednotný výklad“ Platónova pojetí svobody (natož „svobodného jednání“) nepřináší. Celá předkládaná práce má tak nakonec podobu nepochybně sympatického pokusu, který však především ve své druhé části zůstává pouhým provizorním náčrtem či pracovním textem, očividně dokončovaným ve velkém spěchu (viz také výrazně větší počet gramatických a typografických chyb a nepříliš obratných formulací v závěrečných kapitolách), který svému úkolu jednoznačně nedostál.

Práci doporučuji k obhajobě, z výše uvedených důvodů ji však nemohu hodnotit lépe než známkou „dobře“. O lepším hodnocení by bylo možné uvažovat pouze za předpokladu, že by Pavel Sulík v rámci své obhajoby podal velmi přesvědčivou alternativu současné druhé části své práce.

V Praze, 14. září 2011

Štěpán Špinka